

העזרה מהסוגיא

בנא בתרא ה. - י:

פרשת קרח ה'תשפ"ד

דף ה - ו

◆ דיני בר מצרא:

- לרש"י בפירוש הראשון והשני - עני שקנה שדה לא יכול המצרן לסלקו^א.
- לרש"י בפירוש השלישי - באופן שיש שלשה שדות, והשדה הראשונה שייכת לראובן והשניה שייכת לשמעון וראובן קנה את השדה השלישית, למרות שמעיקר הדין יכול שמעון לסלקו כיון שהוא מצרן, מ"מ מדין ועשית הישר והטוב ראוי ששמעון לא יסלקו, כיון שיש רווח לראובן בשדה זו שהיא קצת סמוכה לשדהו.
- לתוס' בפירוש הראשון - באופן שמצרן מרוח אחת קנה שדה, המצרן משלש רוחות לא יכול לסלקו.
- לתוס' בפירוש השני - אריס שקנה שדה שסמוכה לקרקע שעובד בה באריסות, לא יכול בעל השדה לסלקו כיון שהאריס גם נחשב מצרן.

◆ דיני הלואה:

- באופן שהלוה חי:
 - באופן שהלוה טוען שפרע בתוך הזמן:
 - בהלוואה שקבע זמן:
 - לריש לקיש:
 - באופן שאין לו מיגו - אינו נאמן כיון ש'חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו'
 - באופן שיש לו מיגו - הגמ' מסתפקת האם מועיל מיגו נגד חזקה, או דלמא לא מועיל מיגו נגד חזקה^ב.

✽ הערות ✽

א רש"י מבאר שהסיבה שהמצרן יכול לסלק את הקונה משום 'ועשית הישר והטוב', ולכן באופן שהקונה הוא עני מדין 'ועשית הישר והטוב' לא יכול המצרן לסלקו כיון שצריך את השדה לפרנסתו, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שיכול המצרן לסלקו משום ש'אין מרחמין בדין'.

ב תוס' מבארים שבדברי ריש לקיש אין הכרח האם סובר שה'מלוה את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים' או דלמא סובר שה'מלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים', ולפי הצד שסובר שה'מלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים', האופן שבו ריש לקיש אמר שהלוה אינו נאמן כיון ש'חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו' הוא באופן שהלוה בפני עדים וכן קבע את הזמן בפני עדים והלוה טען פרוע בתוך הזמן או ביום שנגמר הזמן (שהרי באופן שהלוה ללא עדים יש ללוה מיגו שיכל לומר שלא לוח, וכן באופן שלא קבע את הזמן בפני העדים יש ללוה מיגו שיכל לומר שלא קבע זמן, וכן באופן שהלוה טען פרוע לאחר שעבר הזמן יש ללוה מיגו שיכל לומר 'פרעתיך', אבל באופן שהלוה טען פרוע ביום שנגמר הזמן אין ללוה מיגו שיכל לומר פרועתיך היום, משום שאדם לא מעיז פניו לשקר שפרע

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

- לאביי ורבי - נאמן משום שאדם פורע בתוך זמנו כדי שלא יטרידו המלווה.
- בהלוואה שלא קבע זמן (כגון שהלווה בסתמא וקי"ל 'סתם הלוואה שלשים יום') - אדם פורע בתוך זמנו.
- בפדיון הבן או בשוכר - לכו"ע אדם לא פורע בתוך זמנו.
- באופן שהלוה טוען שפרע ביום שנגמר הזמן או ביום לאחר הזמן - נאמן.
- באופן שהלוה מת וגובה מיתומים:
 - באופן שהיתומים גדולים:
 - באופן שהחוב הוא לאחר זמנו - גובה בשבועה.
 - באופן שהחוב הוא בתוך זמנו:
 - לריש לקיש - גובה ללא שבועה משום ש'חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו'.
 - לאביי ורבי - גובה בשבועה משום שאדם פורע בתוך זמנו.
 - באופן שהיתומים קטנים - לא גובה.

◆ דין שתי חצירות שהיה ביניהם מחיצה ונפלה:

- דיני בניית הכותל בשותפות - כל אחד מהשותפים יכול לתבוע את חברו לחזור ולבנות כותל בגובה ארבע אמות.
- דיני בניית הכותל באופן שראובן בנה את הכותל לבדו:
 - באופן שראובן בנה כותל בגובה ארבע אמות - שמעון צריך לשלם לראובן את חלקו, ובאופן שראובן תובע משמעון שישלם את חלקו ושמעון טוען שפרע שמעון לא צריך לשלם.
 - באופן שראובן בנה כותל יותר גבוה מארבע אמות האם שמעון צריך לשלם על החלק שהוא יותר מארבע אמות:
 - באופן ששמעון לא סמך כותל אחר כנגד כותל זה - שמעון לא צריך לשלם.
 - באופן ששמעון סמך כותל אחר כנגד כותל זה:
 - באופן שהכותל ששמעון סמך הוא כנגד כל הכותל שראובן בנה - שמעון צריך לשלם, ובאופן שראובן תובע משמעון שישלם את חלקו ושמעון טוען שפרע שמעון צריך לשלם.

⊕ הערות ⊕

ביום זה, אבל לפי הצד שסובר ש'המלוה את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים' באופן שהלוה בפני עדים לא נאמן לטעון פרוע, ורק באופן שהלוה ללא עדים ולאחר מכן הלוה הודה בפני עדים נאמן לומר פרוע.

ג הגמ' מבארת שאביי ורבי מודים באופן שהאחד בנה את הכותל וחברו טוען ששילם את חלקו בתוך הזמן שאינו נאמן, משום שאומר 'מי יימר דמחייבי לי רבני'.

ד תוס' מבארים שהסיבה שבפדיון הבן אדם לא פורע בתוך שלשים יום משום שהחוב של פדיון הבן חל ביום השלשים ויתכן שהתינוק ימות בתוך שלשים ולא יתחייב לפדותו, והסיבה שבשוכר אדם לא פורע בתוך זמנו משום שיתכן שיפול ביתו של המשכיר ויצטרך השוכר לצאת מהבית.

ה תוס' מבארים שלפי רב פפא לא גובים חוב מיתומים קטנים בין באופן שהחוב לאחר זמנו ובין באופן שהחוב בתוך זמנו, משום ש'פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו', וכן לפי רב הונא בריה דרב יהושע לא גובים חוב מיתומים קטנים בין באופן שהחוב לאחר זמנו ובין באופן שהחוב בתוך זמנו, משום שבאופן שהחוב לאחר זמנו לא גובים משום חשש 'צררי', ובאופן שהחוב בתוך זמנו אפשר לומר שיש חשש של צררי, וגם באופן שאין חשש של צררי לא גובים מהיתומים משום שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין' והיתומים קטנים נחשב כמו שהבעל דין לא נמצא.

ו בדברי הגמ' [ב ב] מבואר שלמרות שלפי הלישנא קמא באופן שיש שתי חצירות שאין ביניהם כותל לא יכול האחד לכופף את חברו לבנות כיון ש'היזק ראה' לא נחשב לנזק, מ"מ באופן שהיה כותל בין שתי חצירות והכותל נפל יכול האחד לכופף את חברו לבנות.

בדברי המשנה מבואר שבאופן שהכותל הראשון היה גבוה יותר מארבע אמות, לא יכול האחד לתבוע את חברו לחזור ולבנות כותל גבוה יותר מארבע אמות, משום שהיזק ראה מספיק כותל של ארבע אמות.

ז בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן ששמעון טוען שפרע לפני שראובן גמר לבנות את הבנין נאמן, והגמ' בהו"א מוכיחה מדין זה כדעת אביי ורבי שאדם פורע חוב בתוך זמנו, והגמ' דוחה 'שאני הכא דכל שפא ושפא זימניה הוא', ורש"י [ה א] מבאר שבאופן זה שמעון נאמן בטענתו, כיון שיש חזקה שראובן לא היה בונה את הכותל לבדו אלא היה צועק על שמעון בבית דין שישלם לו את הוצאות הבניה, ומכך שראובן לא עשה זאת מוכח ששמעון פרע לראובן את הוצאות הבניה.

ח תוס' בתירוץ הראשון מבארים שבאופן ששמעון סמך כותל אחר כנגד כותל זה נחשב 'זה נהנה וזה לא חסר', והסיבה ששמעון חייב לשלם משום ש'גלי אדעתיה דניחא ליה בהגבהה', ותוס' בתירוץ השני מבארים שבאופן ששמעון סמך כותל אחר כנגד כותל זה נחשב 'זה נהנה וזה חסר', משום שהסיבה שראובן הגביה את הכותל יותר מארבע אמות הוא כדי למנוע היזק ראה מראובן.

• באופן שהכותל ששמעון סמך הוא כנגד חלק מהכותל שראובן בנה:

- באופן שיש הוכחה ששמעון עומד להמשיך את בניית הכותל - שמעון צריך לשלם עבור כל הכותל^ט.
- בסתמא - לרב הונא שמעון צריך לשלם עבור כל הכותל, לרב נחמן שמעון צריך לשלם עבור החלק בכותל שסמך כנגדו.
- באופן שיש הוכחה ששמעון עומד לא להמשיך את בניית הכותל - שמעון צריך לשלם עבור החלק בכותל שסמך כנגדו^י.

◇ המודה בפני עדים שלוחה כסף מחבירו ולאחר זמן אומר 'אין לך ביד' - חייב, משום שכוונת הלשון 'אין לך ביד' שלא לזה מעולם.

◇ דיני חזקת תשמישין:

• באופן שראובן הניח קורות כבדות על הכותל של שמעון - ראובן הוחזק שקנה זכות להניח על הכותל קורות כבדות או קורות קלות^{יא}.

• באופן שראובן הניח קורות קלות על הכותל של שמעון:

○ לרב נחמן:

▪ ללישנא קמא - ראובן הוחזק שקנה זכות להניח על הכותל קורות קלות, אמנם ראובן לא הוחזק שקנה זכות להניח על הכותל קורות כבדות.

▪ ללישנא בתרא - ראובן הוחזק שקנה זכות להניח על הכותל קורות כבדות או קורות קלות.

○ לרב יוסף - ראובן הוחזק שקנה זכות להניח על הכותל קורות כבדות או קורות קלות^{יב}.

◇ דיני שמעון שהניח על הכותל של ראובן קורה שמעמידה סוכה:

• באופן ששמעון לא חיבר את הקורה בטיט:

○ באופן ששמעון בנה סוכה בשביל מצות ישיבת סוכה:

⊕ הערות ⊖

הגמ' מוסיפה שהדין שבאופן שראובן תובע משמעון שישלם את חלקו ושמעון טוען שפרע שמעון צריך לשלם, נאמר אפילו באופן שראובן עשה בתוך הכותל מקום להנחת ראשי הקורות לכיון חצרו של שמעון, ולא אומרים שמכח מכך ששמעון שילם לו עבור הכותל, משום שיתכן שראובן עשה זאת כדי שבעתיד ששמעון ישלם לו עבור הכותל לא יצטרך לעשות בכותל מקום להנחת הקורות, משום שעל ידי כך הכותל עלול להתקלקל.

ט בדברי הגמ' מבואר שהאופן שיש הוכחה ששמעון עומד להמשיך את בניית הכותל הוא, כאשר שמעון בנה כותל נמוך מהכותל שראובן בנה אלא ששמעון עשה בתוך כותלו הכנה להנחת קורות של ריצפת עליה (כגון שהניח על הכותל עץ שמניחים מעליו קורות לריצפת העליה או שעשה בתוך הכותל חורים שמניחים בתוכם את הקורות של ריצפת העליה) ולכן יש הוכחה ששמעון יגביה את הכותל בשביל לגמור את בניית העליה, ותוס' מוסיפים שגם באופן ששמעון בנה כותל יותר קצר מהכותל של ראובן, אלא ששמעון עשה את סיום הכותל עם אבנים בולטות, יש הוכחה שכוונת שמעון להמשיך ולהאריך את הכותל כנגד כל הכותל של ראובן.

י רש"י מבאר שהאופן שיש הוכחה ששמעון עומד לא להמשיך את בניית הכותל הוא, כאשר שמעון בנה כותל שסמוך לביתו והכותל קצר מהכותל שראובן בנה ולכן אומרים ששמעון לא עומד להמשיך את הכותל יותר, ותוס' מבארים שהאופן שבו יש הוכחה ששמעון עומד לא להמשיך את בניית הכותל הוא, כאשר שמעון בנה כותל קצר מהכותל שראובן בנה ושמעון כופף את סוף הכותל ולכן אומרים ששמעון לא עומד להמשיך את הכותל יותר, וכן באופן שהכותל ששמעון עשה היה יותר נמוך מהכותל שראובן בנה ושמעון עשה את סוף גובה הכותל משופע כדי שיפלו המים, ולכן אומרים ששמעון לא עומד להגביה את הכותל יותר.

יא רש"י מבאר שהנידון באופן שראובן הניח את הקורות על הכותל של חבירו בפני שמעון ושמעון שתק, ולכן אומרים שמכח מהשתקה של שמעון שראובן קנה משמעון את הזכות להניח על הכותל קורות, ורש"י מוסיף שלמרות שחזקה בקרקע אינה מועילה עד שלש שנים מ"מ חזקת תשמישין מועילה לאלתר, ורש"י מוסיף שחזקת תשמישין מועילה רק באופן שראובן טוען שקנה משמעון את הזכות, אבל באופן שראובן אינו טוען אלא אומר ששמעון לא אמר לו כלום, לא נחשב חזקה ואסור לראובן להניח על הכותל קורות.

תוס' [כג א] מביאים שדעת הריב"ם שחזקת תשמישין מועילה רק באופן שהחזיק שלש שנים, וחזקה זו מועילה בין באופן שראובן טוען שקנה משמעון את הזכות ובין באופן שראובן לא טוען שקנה משמעון את הזכות, ותוס' חולקים על דבריו וסוברים שחזקת תשמישין מועילה רק באופן שראובן טוען שקנה את הזכות משמעון.

יב תוס' [כג א] מבארים שכיון שיש הוכחה שראובן קנה משמעון זכות להניח על הכותל קורות קלות, אומרים שראובן קנה גם זכות להניח על הכותל קורות כבדות, משום שאין דרך האדם לעשות קנין למחצה.

- באופן ששמעון הניח את הסוכה בזמן חג הסוכות ולא לאחר מכן - לא נחשב חזקה.
- באופן ששמעון הניח את הסוכה בזמן חג סוכות ולאחר מכן - נחשב חזקה.
 - באופן ששמעון בנה סוכה לא בשביל מצות ישיבת סוכה:
- באופן ששמעון הניח את הסוכה פחות משלשים יום - לא נחשב חזקה.
- באופן ששמעון הניח את הסוכה יותר משלשים יום - נחשב חזקה.

• באופן ששמעון חיבר את הקורה לכותל בטיט - נחשב חזקה².

◆ דיני עשיית מחיצה בין שתי גגות:

- באופן ששתי הגגות סמוכים זה לזה:
 - לשמואל - לא צריך לעשות מחיצה.
 - לרב נחמן - צריך לעשות מחיצה של עשרה טפחים כדי שחבירו לא יכנס לגגו.
- באופן שיש בין שתי הגגות רשות היחיד או רשות הרבים - צריך לעשות מחיצה ארבע אמות משום היזק ראייה³.

◆ דיני עשיית מחיצה בין שתי חצירות באופן שחצר אחת גבוהה מחברתה:

- הקדמה - יש לדון באופן שחצר אחת גבוהה מחברתה, מהו החיוב של בעל החצר העליונה, ומהו החיוב של בעל החצר התחתונה, ובאופן ששניהם חייבים שניהם משתתפים בהוצאות, וכדלהלן.
- בעל החצר העליונה:
 - לרב הונא - חייב לבנות את המחיצה מגובה חצר העליונה ומעלה⁴.
 - לרב חסדא - חייב לבנות את המחיצה מגובה חצר התחתונה ומעלה.
- בעל החצר התחתונה:
 - לתירוף הראשון בתוס' - חייב לבנות את המחיצה עד גובה ארבע אמות מהחצר התחתונה⁵.

⊕ הערות ⊕

יג רש"י מבאר שהנידון האם נחשב חזקה או לא מדובר בחזקת תשמישין, שבאופן שנחשב חזקה אומרים ששמעון הוחזק שקנה זכות זו להניח את הקורה על הכותל של ראובן, ובאופן שלא נחשב חזקה שמעון לא הוחזק שקנה זכות זו להניח את הקורה על הכותל של ראובן, ורש"י מבאר שבאופן ששמעון בנה סוכה בשביל מצות ישיבת סוכה והניח את הסוכה בזמן חג הסוכות ולא לאחר מכן, אין הוכחה משתיקת ראובן ששמעון קנה זכות זו, כיון שראובן היה סבור ששמעון יסלק את הסוכה לאחר חג הסוכות, אבל באופן ששמעון הניח את הסוכה לאחר חג הסוכות יש הוכחה משתיקת ראובן, כיון שמוכח ששמעון עומד להשאיר את הסוכה לעולם בשביל להשתמש בה בכל שנה בחג הסוכות, ובאופן ששמעון בנה סוכה לא בשביל מצות סוכה והניח את הסוכה פחות משלשים יום, אין ראיה משתיקת ראובן, משום שהיה סבור ששמעון בנה את הסוכה בצורה זמנית ועומד לסלק את הסוכה, אבל באופן ששמעון הניח את הסוכה יותר משלשים יום יש ראיה משתיקת ראובן.

תוס' מביאים שרבינו שמואל ביאר כדברי רש"י, אמנם ר"ת ביאר שהנידון האם נחשב חזקה הוא באופן שהיה שתי חצירות שהיה ביניהם מחיצה ונפלה, וראובן בנה את הכותל יותר מארבע אמות ושמעון סמך לו כותל אחר, שהתבאר לעיל [עמוד 2] ששמעון צריך לשלם לראובן, ובאופן שראובן תובע משמעון שישלם את חלקו ושמעון טוען שפרע שמעון צריך לשלם, אמנם באופן ששמעון סמך על הכותל של ראובן קורה באופן שנחשב חזקה שמעון לא צריך לשלם, כיון שאומרים שאם שמעון לא היה משלם לראובן ראובן לא היה מניח לשמעון להניח את הקורה על הכותל שלו.

יד תוס' מביאים שבאופן ששתי הגגות סמוכים זה לזה יכול האחד להרגיש כאשר חבירו עולה לגג, ולכן לא צריך לעשות מחיצה ארבע אמות משום היזק ראייה, אבל באופן ששתי הגגות לא סמוכים זה לזה, לא יכול האחד להרגיש כאשר חבירו עולה לגג, ולכן צריך לעשות מחיצה ארבע אמות משום היזק ראייה.

הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן שיש בין שתי רשות הרבים צריך לעשות מחיצה, משום שההיזק ראייה מחבירו יותר גדול מההיזק ראייה של בני רשות הרבים, משום שההיזק ראייה של רשות הרבים הוא רק באופן שבני רשות הרבים מנסים להסתכל לחצר, ורק באופן שהאדם עומד בחצר, וההיזק הוא רק ביום, אבל ההיזק ראייה מחבירו הוא אפילו באופן שחבירו לא מנסה להסתכל בחצר, ובין באופן שהאדם עומד בחצר ובין באופן שהאדם יושב בחצר, וההיזק הוא בין ביום ובין בלילה.

הגמ' מבארת שבאופן שיש חיוב לעשות מחיצה בין שתי גגות, בעל הגג האחד עושה קצת יותר מחצי מחיצה בצד האחד של הגג, ובעל הגג השני עושה קצת יותר מחצי מחיצה בצד השני של הגג.

טו רש"י מבאר שהטעם של רב הונא שבעל החצר העליונה חייב לבנות את המחיצה מגובה חצר העליונה ומעלה ולא חייב לבנות מגובה חצר התחתונה משום שבעל החצר העליונה לא צריך להפסיד מכך שחצר חבירו נמוכה מחצירו.

טז תוס' בתירוף הראשון מביאים שהדין שבעל החצר התחתונה חייב לבנות עד גובה ארבע אמות מהחצר התחתונה נאמר רק באופן שהחצר התחתונה אינה משופעת אבל באופן שהחצר התחתונה משופעת ונבצרה האחד היא גבוהה כמו החצר העליונה בעל החצר התחתונה חייב לבנות ארבע אמות מהחצר העליונה כדי שלא יוכל להיזק בהיזק ראייה כאשר יעמוד בצד הגבוה בחצירו.

○ לתירוץ השני בתוס' - חייב לבנות את המחיצה עד גובה ארבע אמות מהחצר העליונה".

דף ז - ה

◇ דין בית ועליה באופן ששקע הבית:

- באופן שלא התנו:
 - באופן שגובה הבית נשאר יותר מעשרה טפחים - בעל הבית לא יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב.
 - באופן שגובה הבית נהיה פחות מעשרה טפחים - בעל הבית יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב".
- באופן שהתנו זה עם זה שאם הבית ישקע יסתרו ויבנו את הבית שוב:
 - למר זוטרא בשם רב נחמן:
 - באופן שגובה הבית נשאר יותר משיעור חצי אורך ורוחב הבית - בעל הבית לא יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב.
 - באופן שגובה הבית נהיה פחות משיעור חצי אורך ורוחב הבית - בעל הבית יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב.
- לרבה בשם רב נחמן:
 - באופן שגובה הבית נשאר יותר משיעור שאפשר להכניס חבילות של קורות ארוכות ולסובבם - בעל הבית לא יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב.
 - באופן שגובה הבית נהיה פחות משיעור שאפשר להכניס חבילות של קורות ארוכות ולסובבם - בעל הבית יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות שוב.

◇ דין ראובן שבנה קיר ליד חלון ביתו של שמעון - שמעון יכול לדרוש מראובן לסתור את הכותל משום שהכותל ממעט את האור שמגיע מהחלון^ט.

◇ דין שני אחים שחלקו והאחד נטל אספלידא (לרש"י טרקלין לתוס' אכסדרה) והשני נטל גינה ובעל הגינה בנה כותל שממעט את האור באספלידא^כ:

- באופן שבזמן החלוקה עשו שומא מהו שויו של האספלידא - בעל הגינה צריך לסתור את הכותל^{כא}.
- באופן שבזמן החלוקה עשו שומא מהו שויו של דמי הלבנים והקורות שבאספלידא:
 - למ"ד מוכר בעין יפה מוכר - בעל הגינה לא צריך לסתור את הכותל.

» הערות «

יז תוס' בתירוץ השני מבארים שלא מספיק שבעל החצר התחטנה יבנה ארבע אמות מהחצר התחטנה משום שיש חשש שבעל החצר העליונה יעמוד בחצירו ובעל החצר התחטנה יראה אותו ולכן בעל החצר התחטנה חייב לבנות עד גובה ארבע אמות מהחצר העליונה.

יח הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן שגובה הבית נהיה פחות מעשרה טפחים בעל הבית יכול לדרוש מבעל העליה לסתור את הבית ולבנות משום שהעליה נמצאת בתוך העשרה טפחים של הבית ובעל הבית יכול לומר לבעל העליה שהעשרה טפחים של הבית הם רשותי ואינם משועבדים לך.

יט הגמ' מבארת ששמעון יכול לדרוש מראובן לסתור את הכותל אפילו באופן שראובן מציע לשמעון שיבנה לו חלונות בביתו במקום אחר משום שבניית חלונות במקום אחר מרעת את כותלי הבית, ואפילו באופן שראובן מציע לשמעון לשבור חצי מהקיר ולבנות את הקיר מחדש עם חלונות משום שקיר שחציו ישן וחציו חדש אינו מתקיים הרבה זמן, ואפילו באופן שראובן מציע לשמעון לשבור את כל הקיר ולבנות קיר חדש עם חלונות משום שבית שיש בו קירות ישנים וקיר חדש אינו מתקיים הרבה זמן, ואפילו באופן שראובן מציע לשמעון לשבור את כל הבית ולבנות בית חדש עם חלונות משום ששמעון יכול לומר שאין לו מקום לגור, ואפילו באופן שראובן מציע לשמעון שישכור עבורו בית מ"מ שמעון יכול לומר שאינו רוצה לטרוח לעבור דירה למקום אחר, ואפילו באופן ששמעון משתמש בבית לאכסון תבן וקש שמעון יכול לטעון שאינו רוצה לטרוח להעביר את התבן וקש למקום אחר.

כ רש"י מבאר שמדובר באופן שבעל הגינה בנה כותל בתוך הארבע אמות שסמוכות לאספלידא משום שהדין שצריך להרחיק ארבע אמות נאמר רק באופן שיש לבעל האספלידא חזקת תשמישין שיהיה לו אור באספלידא, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שגם באופן שאין לבעל האספלידא חזקת תשמישין שיהיה לו אור בספלידא אסור לבנות כותל בתוך הארבע אמות שסמוכות לאספלידא, אלא מדובר באופן שבעל הגינה בנה כותל מחוץ לארבע אמות שסמוכות לאספלידא [ע"פ מהר"ם].

כא הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן שבזמן החלוקה עשו שומא מהו שויו של האספלידא בעל הגינה צריך לסתור את הכותל משום שהחלוקה הייתה על דעת שיהיה לבעל הספלידא את כל צרכי האספלידא ובכלל זה שבעל הגינה לא יוכל לבנות כותל ולמעט את האור באספלידא.

◦ למ"ד מוכר בעין רעה מוכר - בעל הגינה צריך לסתור את הכותל^כ.

◇ דיני יתומים שרוצים לגבות את חוב אביהם בשטר באופן שיש ללוה שובר - לא גובים את החוב. ולרב חמא לא קורעים את השטר, ולרבינא קורעים את השטר^{כז}.

◇ דיני בניית בית שער ודלת לחצר:

- הקדמה - בדברי הגמ' מבואר שיש אופנים שכן חצר יכול לכפות את חבריו בן החצר לבנות בית שער ודלת לחצר וכדלהלן.
- איזה חצר צריכה בית שער:

◦ חצר שסמוכה לרשות הרבים - צריכה.

◦ חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים - לת"ק צריכה, לרבי שמעון בן גמליאל לא צריכה^{כח}.

• איזה חצר צריכה דלת - בין חצר שסמוכה לרשות הרבים ובין חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים^{כט}.

• איזה סוג בית שער ראוי לבנות בחצר:

◦ באופן שהבית שער מבפנים - לא ראוי^כ.

◦ באופן שהבית שער מבחוץ:

▪ באופן שיש לבית שער דלת:

• באופן שאין לדלת פותחת או שיש לו פותחת מבפנים - לא ראוי.

• באופן שיש לדלת פותחת מבחוץ - ראוי.

▪ באופן שאין לבית שער דלת - ראוי^{כא}.

◇ דיני בניית חומה ודלתים ובריה לעיר:

• איזה עיר צריכה חומה ודלתים ובריה:

◦ באופן שהעיר סמוכה לספר - צריכה.

◦ באופן שהעיר אינה סמוכה לספר - לת"ק צריכה, לרבי שמעון בן גמליאל לא צריכה^{כב}.

• מי צריך להשתתף בהוצאות בנית חומה ודלתים ובריה:

◦ לת"ק:

▪ אדם שקנה בית דירה בעיר - צריך להשתתף.

▪ אדם שלא קנה בית דירה בעיר:

✽ הערות ✽

כב תוס' מבארים שבזמן החלוקה כל האחד מהאחים נחשב שמוכר את חלקו לחבירו, ולכן למ"ד מוכר בעין יפה מוכר כל האחד מהאחים כאשר מוכר את חלקו לחבירו לא משייר לעצמו זכות בחלק זה ולכן בעל האספלידא כאשר מוכר את הגינה לאחיו לא שיר לעצמו זכות בגינה שבעל הגינה לא יבנה כותל ויחשיך עליו, אבל למ"ד מוכר בעין רעה מוכר בעל האספלידא שיר לעצמו זכות בגינה שבעל הגינה לא יבנה כותל ויחשיך עליו,

כג הגמ' מבארת שהטעם של רב חמא שלא קורעים את השטר משום שיש ריעותא בשובר שהלוה לא הוציא אותו בחיי אביו, והטעם של רבינא שקורעים את השטר משום שלא מחזיקים שהעדים חתמו בשקר.

כד הגמ' מבארת שהסיבה שחצר שסמוכה לרשות הרבים צריכה בית שער כדי למנוע היזק ראה מבני רשות הרבים, ות"ק סובר שגם חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים צריכה בית שער ודלת משום ש'זמנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו'.

כה רש"י מבאר שהסיבה שחצר צריכה דלת היא בשביל לנעול את החצר בלילה מפני הגנבים [ע"פ נחלת דוד], אמנם תוס' [ב ב] מבארים שהסיבה שחצר צריכה דלת היא בשביל למנוע את ההיזק ראה, ותוס' מוסיפים שלמרות שרבי שמעון בן גמליאל סובר שחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים לא צריכה בית שער משום שהרבים לא מתקרבים לחצר מ"מ החצר צריכה דלת כדי שהרבים לא יוכלו לראות לחצר מרחוק.

כו בדברי הגמ' מבואר שלא ראוי לבנות בית שער מבפנים משום שיש חשש שהעני יבוא וידפוק על הדלת של החצר ובני החצר לא ישמעו מחמת הבית שער.

כז בדברי הגמ' מבואר שבאופן שאין לבית שער דלת או באופן שיש לבית שער דלת ויש לדלת פותחת מבחוץ ראוי לבנות בית שער כיון שהעני יכול להכנס לתוך הבית שער ולדפוק על דלת החצר ובני החצר ישמעו, אבל באופן שיש לבית שער דלת ואין לדלת פותחת או שיש לבית שער דלת ויש לדלת פותחת מבפנים העני לא יכול להכנס לתוך הבית שער אלא העני ידפוק על הדלת של הבית שער ובני החצר לא ישמעו.

כח הגמ' מבארת שהטעם של ת"ק שחצר שעיר שאינה סמוכה לספר צריכה חומר ודלתים ובריה משום שלפעמים מגיעים גייסות.

- באופן שגר בעיר שנים עשר חודשים - צריך להשתתף.
- באופן שגר בעיר פחות משנים עשר חודשים - לא צריך להשתתף^{כט}.

○ לרבי שמעון בן גמליאל [יא]:

- לפי הברייתא הראשונה - אדם שקנה קרקע כל שהיא דינו כמו אדם שקנה בית דירה.
- לפי הברייתא השנייה - אדם שקנה קרקע שראויה לבית דירה דינו כמו אדם שקנה בית דירה.
- צורת חלוקת הוצאות בנית חומה ודלתים ובריח:
 - ללישנא קמא - לפי ממון^ל.
 - ללישנא בתרא - לפי ממון ולפי קירוב בתים^{לא}.

◆ דיני צרכי העיר:

- הוצאות שמירת העיר - כל בני העיר צריכים לשלם כולל היתומים, חוץ מתלמידי חכמים משום שאינם צריכים שמירה^{לב}.
- מיסים - כל בני העיר צריכים לשלם חוץ מתלמידי חכמים^{לג}.
- חפירת בורות מים:
 - באופן שגובים מעות ושוכרים פועלים - כל בני העיר צריכים לשלם כולל היתומים ותלמידי חכמים^{לד}.
 - באופן שבני העיר חופרים בעצמם - כל בני העיר צריכים להשתתף בחפירה חוץ מתלמידי חכמים, משום שגנאי לתלמידי חכמים לעשות כך.

◆ דיני צדקה:

- סוגי הצדקה - א. תמחוי (אוספים מבני העיר אוכל לחלקו לעניים). ב. קופה (אוספים מבני העיר כסף לחלק לצרכי אכילת העניים). ג. כסות (אוספים כסף להוצאות כסות לעניים). ד. קבורה (אוספים כסף להוצאות קבורת עניים).
- דיני חלוקת הצדקה:
 - זמן החלוקה:
 - תמחוי - בכל יום.
 - קופה - בערב שבת.

✽ הערות ✽

כט הגמ' מבארת שלענין דינים שתלויים ב'בני העיר' (כגון השתתפות בהוצאות חומה ודלתים ובריח או אדם שנדר ב'בני העיר') אדם שנמצא בעיר פחות משנים עשר חודש אינו נחשב חלק מהעיר אבל לענין דינים שתלויים ב'יושבי העיר' (כגון לענין דין עיר הנדחת או אדם שנדר מ'יושבי העיר') אדם שנמצא בעיר שלשים יום נחשב חלק מהעיר.

ל תוס' מבארים שהסיבה שהוצאות החלוקה מתחלקים לפי ממון משום שבאופן זה הגייס בא בשביל הממון ולמרות שאם בעלי הממון יעמוד כנגדם יש סכנת נפשות מ"מ אם לא יעמדו כנגדם אין סכנת נפשות, ולמרות שיש חזקה שבעלי הממון יעמדו כנגדם משום שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו' מ"מ כל אחד יכול לטעון לחבירו שלא יעמוד כנגד הגייס ולא יהיה סכנת נפשות ויגבו לפי ממון [ע"פ מהר"ם].

לא תוס' מבארים שלפי הלישנא בתרא עיקר החלוקה נעשית לפי ממון שעשירים נותנים יותר מעניים, אלא שעשירים שקרובים לחומה משלמים יותר מעשירים שרחוקים מהחומה וכן עניים שקרובים לחומה משלמים יותר מעניים שרחוקים מהחומה, אמנם עשירים שרחוקים מהחומה משלמים יותר מעניים שקרובים לחומה.

לב הגמ' מביאה שרבי יוחנן מבאר שהמקור ש'תלמידי חכמים לא צריכי נטירותא' דכתיב דכתיב 'אני חומה ושדי כמגדלות' ודורשים ש'חומה' זה תורה ו'שדי כמגדלות' זה תלמידי חכמים ומבואר שתלמידי חכמים אינם צריכים שמירה, אמנם ריש לקיש דורש פסוק זה לדבר אחר ולכן מבאר שהמקור ש'תלמידי חכמים לא צריכי נטירותא' דכתיב 'אספרם מחול ירבון' ודורשים שהמעשים הטובים של הצדיקים מרובים מחול הים, וא"כ אם החול שמועט מגין על הים מעשיהם הטובים של הצדיקים ודאי שיגנו עליהם.

לג הגמ' מבארת שהמקור שתלמידי חכמים פטורים ממיסים דכתיב 'אף חובב עמים כל קדושיו בידך' ודורשים שגם בשעה שהקב"ה מחבב את העמים ומשליטם על עם ישראל התלמידי חכמים בידי של הקב"ה והוא שומר עליהם, וכן כתיב 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים' ופסוק זה נאמר בלשון ארמי שאם כל עם ישראל ילמדו הקב"ה יקבץ את עם ישראל וגם אם רק מעט מעט ישראל ילמדו תורה הם יהיו פטורים מהמיסים של המלך, וכן כתוב 'מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם' ודורשים שתלמידי חכמים פטורים מהמס של 'מנת המלך' ומהמס של 'כסף גולגלתא' ומהמס של 'ארנונא'.

לד הגמ' מבארת שבאופן שגבו מעות בשביל חפירת בורות מים ובסוף חפרו ולא מצאו מים צריכים להחזיר את המעות ליתומים משום שהיתומים אינם יכולים למחול על כספם.

○ לאיזה עניים מחלקים:

▪ בדרך כלל:

- תמחוי - בין לעניי העיר ובין לענים שאינם מבני העיר.
- קופה - לעניי העיר ולא לעניים שאינם מבני העיר.

▪ באופן שבני העיר רוצים לשנות - יכולים לשנות שמחלקים את התמחוי רק לעניי העיר, וכן יכולים לשנות שמחלקים את הקופה גם לעניים שאינם מבני העיר, וכן יכולים לשנות שישתמשו במעות התמחוי והקופה לצרכי רשות (כגון לשלם לשומרי העיר).

• צורת הגבייה:

○ קופה - נגבית בשנים ומתחלקת בשלה'י.

○ תמחוי - נגבית בשלה'י ומתחלקת בשלה'י.

• מי צריך להשתתף בצדקה של העיר:

○ יתומים - לא צריכים להשתתף'י.

○ שאר האנשים:

- תמחוי - אדם שנמצא בעיר שלשים יום צריך להשתתף, ואדם שנמצא בעיר פחות משלשים יום לא צריך להשתתף.
- קופה - אדם שנמצא בעיר שלשה חדשים צריך להשתתף, ואדם שנמצא בעיר פחות משלשה חדשים לא צריך להשתתף.
- כסות - אדם שנמצא בעיר ששה חדשים צריך להשתתף, ואדם שנמצא בעיר פחות מששה חדשים לא צריך להשתתף.
- קבורה - אדם שנמצא בעיר תשעה חדשים צריך להשתתף, ואדם שנמצא בעיר פחות מתשעה חדשים לא צריך להשתתף.

◆ דיני כפיה של בית דין לקיום מצוה:

• מצוה שאין מתן שכרה כתוב בצידה (כגון סוכה) - כופין עד שתצא נפשו.

• מצוה שמתן שכרה כתוב בצידה:

○ כפיה עד שתצא נפשו - לא כופים.

○ כפיה במעשה (כגון למשכן):

☞ הערות ☞

לה הגמ' מבארת שהסיבה שקופה נגבית בשנים משום ש'אין עושין שררה על הצבור פחות משנים' דכתיב 'והם יקחו את הזהב', וגביית הקופה נחשבת שררה משום שהגבאים יכולים לכופו את בני העיר לתת צדקה, והסיבה שקופה מתחלקת בשלה'י משום שחלוקת הקופה נחשבת כמו דיני ממונות כיון שהגבאים צריכים להחליט כמה כל עני צריך לפי בני ביתו ודיני ממונות צריכים שלשה דיינים, ותוס' מבארים שגביית הקופה לא נחשב כמו דיני ממונות כיון שידוע כמה כל אדם מבני העיר צריך לתת לצדקה.

לו הגמ' מבארת שהסיבה שתמחוי נגבה בשלה'י משום ש'גבויה וחלוקה שווים' כלומר שגובים את התמחוי בכל יום וכן מחלקים את התמחוי באותו יום ואם יאספו בשנים יצרכו לטרוח לחפש את הגבאי השלישי בשביל לחלק את התמחוי.

הגמ' מוסיפה שגבאי צדקה אסור להם לפרוש זה מזה משום שיש חשש של חשד שיאמרו שהגבאי שפרש דעתו לגנוב, אמנם באופן שהם נראים בבת אחת מותר להם לפרוש זה מזה, וכן גבאי צדקה שמצאו מציאה בשוק או שהלוו כסף לאדם והלווה שילם את הכסף בשוק לא יתנו את הכסף בכיסם מפני שיכולים לחשוף בהם שמעות אלו הם מעות צדקה שנגבו לעצמם אלא יתנו את המעות בתוך הקופה של הצדקה ולאחר שיבואו לביתם יטלו את המעות מהקופה, וכן גבאי קופה שאין להם עניים וצריכים לפרוט את המעות של הנחושת שגבו כדי שלא יחלידו אסור להם לפרוט את המעות לעצמם מפני שיכולים לחשוף בהם שפורטים בזול אלא פורטים לאנשים אחרים, וכן גבאי תמחוי שאין להם עניים וצריכים למכור את האוכל שאספו לא ימכרו לעצמם מפני שיכולים לחשוף בהם שמוכרים בזול אלא מוכרים לאנשים אחרים, וכן גבאי צדקה שסופרים את המטבעות שאספו לא יספרו את המטבעות שנים שנים מפני שיכולים לחשוף בהם שסופרים את שני המטבעות כמטבע אחד אלא סופרים את המטבעות אחד אחד.

לז בדברי הגמ' מבואר שלמרות שבדרך כלל יתומים לא צריכים להשתתף בצדקה של העיר מ'מ' באופן שאם יגבו צדקה מן היתומים יהיה בכך חשיבות ליתומים אפשר לגבות מהם צדקה.

- לתירוץ הראשון והשני והשלישי בתוס' - לא כופים.
- לתירוץ הרביעי - לא חייבים לכפות אבל יכולים לכפות.

○ כפיה בדברים - כופים.

• צדקה:

○ אדם אמיד:

- לתירוץ הראשון בתוס' - נחשבת מצוה שמתן שכרה כתוב בצידה^ל.
 - לתירוץ השני בתוס':
 - באופן שבני העיר קבעו כמה אדם זה צריך לתת לצדקה - כופין.
 - באופן שבני העיר לא קבעו כמה אדם זה צריך לתת לצדקה - לא כופין.
 - לתירוץ השלישי בתוס' - נחשבת מצוה שאין מתן שכרה כתוב בצידה^ל.
 - לתירוץ הרביעי בתוס' - נחשבת מצוה שמתן שכרה כתוב בצידה.
- אדם שאינו אמיד - לא כופין.

דף ט - י

◆ דיני בני העיר שעשו תקנה לטובת אנשי העיר ואמרו שהעובר על התקנה יקנס:

• באופן שיש אדם חשוב בעיר ולא התנו את התקנה בפניו - התקנה לא חלה, והעובר על התקנה לא חייב לשלם את הקנס שקבעו.

• בשאר האופנים - התקנה חלה, והעובר על התקנה חייב לשלם את הקנס שקבעו.

◆ דיני גזבר הקדש וגבאי צדקה - אינם צריכים לפרט מה עשו עם הכסף שקיבלו^י.

◆ דיני צדקה לאדם שלא ידוע האם הוא עני:

• לרב הונא:

○ באופן שהעני מבקש אוכל - לא נותנים עד שיבדקו שהוא עני.

○ באופן שהעני מבקש כסות - נותנים ולא בודקים האם הוא עני^י.

• לרב יהודה:

○ באופן שהעני מבקש אוכל - נותנים ולא בודקים האם הוא עני.

○ באופן שהעני מבקש כסות - לא נותנים עד שיבדקו שהוא עני^י.

הערות

לח תוס' בתירוץ הראשון מבארים שהסיבה שצדקה נחשבת מצוה שמתן שכרה כתוב בצידה דכתיב 'פתח תפתח את ידך' וכתוב 'כי בגלל הדבר הזה יברכך'.
לט תוס' בתירוץ השלישי מבארים שהסיבה שצדקה נחשבת מצוה שאין מתן שכרה כתוב בצידה משום שבצדקה יש גם לאו 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך'.

מ הגמ' מבארת שלענין גזברי הקדש כתוב 'ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים' אמנם אין ראיה מפסוק זה לגבאי צדקה (לרש"י משום שלגזברי הקדש היו פועלים רבים וקשה לעמוד על החשבון, לתוס' משום שהיו צדיקים גמורים) אמנם יש מפסוק זה 'זכר לדבר' שלא מחשבים עם גבאי צדקה.

מא הגמ' מבארת שהמקור של רב הונא הוא מסברא שעני שמבקש כסות יש לו בזיון ועני שמבקש אוכל אין לו בזיון, וכן המקור של רב הונא הוא מפסוק דכתיב 'הלא פרוש לרעב לחמך' ודורשים שעני שמבקש אוכל בתחילה 'פרוש' ולא תתן ורק לאחר שתבדוק שהוא עני תתן, וכתוב 'כי תראה ערום וכסיתו' ודורשים שמיד כאשר תראה ערום תתן לו כסות ולא תבדוק האם הוא עני.

מב הגמ' מבארת שהמקור של רב יהודה הוא מסברא שעני שמבקש אוכל הוא מצטער ועני שמבקש כסות אינו מצטער, וכן המקור של רב יהודה הוא מפסוק דכתיב 'הלא פרוש לרעב לחמך' ודורשים שעני שמבקש אוכל מיד צריך לתת לו וכתוב 'כי תראה ערום וכסיתו' ודורשים שרק לאחר שתראה שהוא עני תתן לו כסות.

◆ **שיעורי צדקה בעניי שיעור ממקום למקום:**

• אוכל:

○ באופן שהעני אינו מחזר על הפתחים:

▪ ביום חול - מזון שתי סעודות^{מ"ג}.

▪ בשבת - מזון שלש סעודות^{מ"ד}.

○ באופן שהעני מחזר על הפתחים - נותנים לו מתנה מועטת^{מ"ה}.

• צרכי שינה - מטה וקר.

◆ **חיוב צדקה בעניי - עניי חייב לתת שלישיית השקל פעם השנה לצדקה.** [ב"ח יו"ד רמט ב].

◆ **דיני מצורע - בין מצורע מוחלט ובין מצורע מוסגר נחשבים 'אב הטומאה' ומטמאים אדם וכלים^{מ"ו}.**

◆ **דיני אדם שהסיט נבילה:**

• אדם וכלים שנוגע בהם - אינם נטמאים.

• בגדים אחרים שנוגע בהם - לרש"י אינם נטמאים, לתוס' נטמאים.

• אדם וכלים שנוגע בהם - אינם נטמאים.

☞ **הערות** ☞

מג תוס' מבארים שהיו מחלקים מזון שתי סעודות פעם ביום והעניי מגיע עם סעודה אחת שקיבל במקום שהיה בו לפני כן, והעניי אוכל את הסעודה שהולך עימו ביום וסעודה אחת בלילה ונשאר בידו סעודה אחת שהולך עימה למקום אחר, והסיבה שהעניי מוליך עמו סעודה למקום אחר ולא מקבל בכל מקום את הסעודות שצריך משום ש'אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו'.

מד תוס' מבארים שהעניי הגיע ביום שיש עמו סעודה אחת שקיבל במקום שהיה בו לפני כן, והעניי מקבל ביום שיש עמו שתי סעודות ואוכל את הסעודה שהולך עימו ביום שיש עמו סעודה אחת בלילה וסעודה אחת ביום השבת, ובשבת העניי מקבל שלש סעודות ואוכל סעודה אחת בסעודה שלישיית וסעודה שניה במלוה מלכה, וסעודה שלישיית מוליך עמו ביום ראשון למקום אחר.

מה הגמ' מבארת שבעניי המחזר על הפתחים לא צריך לתת לו הרבה משום שיכול לחזר על הפתחים ולקבץ אוכל, אמנם צריך לתת לו מהקופה מתנה מועטת משום שאם לא יתנו לו כלום גם האנשים לא יתנו לו כלום.

נו רש"י מבאר שהמקור שמצורע מוחלט מטמא אדם דכתיב 'אל נא תהי כמות' והוקש מצורע מוחלט למת כמו שמת מטמא אדם כך מצורע מטמא אדם, והגמ' מבארת שלומדים 'כיבוס בגדים' שנאמר בימי חלוטו ל'כיבוס בגדים' שנאמר בימי ספורו כמו שמצורע מוחלט מטמא אדם כך מצורע מוסגר מטמא אדם (ותוס' מבארים שלמות שלא מקישים את כל הדינים של מצורע מוחלט למצורע מוסגר מ"מ לענין דין זה לומדים כיון שמצאנו שמצורע מוסגר מטמא בגדים ואדם ובגדים שווים שמקבלים טומאה רק מאב הטומאה לכן מסתבר להקיש שכמו שמצורע מטמא בגדים כך מצורע מטמא אדם [ע"פ מהר"ם]).